

СПЕЦІАЛЬНА МЕТОДИКА ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ З ООП

**Методичні вказівки до практичних занять та самостійної роботи
для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти
освітньої програми «Освітні, педагогічні науки
(Інклюзивна освіта)»
галузі знань А Освіта
спеціальності А1 Освітні науки
денної та заочної форм навчання**

УДК 37.01(07)

С 71

До друку

Голова вченої ради факультету цифрових, освітніх та соціальних технологій ЛНТУ
_____ Г.А. Герасимчук

Затверджено вченою радою факультету цифрових, освітніх та соціальних технологій ЛНТУ, протокол № __ від «__» _____ 2026 року

Електронна копія друкованого видання передана для внесення в репозитарій ЛНТУ
Директор бібліотеки _____ Н.П. Поліщук

Рекомендовано до видання на засіданні кафедри соціогуманітарних технологій ЛНТУ, протокол № __ від _____ 2026 року.

Завідувач кафедри соціогуманітарних технологій _____ О.М. Жук

Укладач: _____ Н.А. Савчук, кандидат психологічних наук, доцент кафедри соціогуманітарних технологій ЛНТУ

Рецензент: _____ Л.П. Стасюк, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки

Відповідальний за випуск: _____ О.М. Жук, кандидат історичних наук, доцент кафедри соціогуманітарних технологій ЛНТУ

Спеціальна методика виховання дітей з ООП: методичні
С 71 вказівки до практичних занять та самостійної роботи для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти освітньої програми «Освітні, педагогічні науки» (Інклюзивна освіта) галузі знань А Освіта спеціальності А1 «Освітні науки» денної та заочної форм навчання / уклад. Н.А. Савчук. Луцьк: ЛНТУ, 2026. 40 с.

Методичні рекомендації спрямовані на допомогу магістрам денної та заочної форм навчання за спеціальністю А1 «Освітні науки» в підготовці практичної та самостійної роботи і містять різноманітні форми та методи навчальної роботи, що сприяє їх самоосвіті і формуванню психолого-педагогічних умінь і навичок, необхідних у професійній діяльності. Для перевірки засвоєних знань запропоновано тестові завдання.

© Савчук Н.А., 2026

ЗМІСТ

Передмова.....	4
Мета та завдання навчальної дисципліни.....	4
Зміст дисципліни за модулями.....	6
Технологічні аспекти.....	13
Плани практичних занять з дисципліни «Спеціальна методика виховання дітей з ООП».....	18
Комплексне практичне індивідуальне завдання.....	36
Завдання для самостійної роботи.....	37
Рекомендовані джерела інформації.....	38

ПЕРЕДМОВА

Виховання всебічно розвиненої особистості передбачає набуття певної суми знань, умінь і навичок в освітньому процесі. Важливою складовою цього процесу є організація практичної та самостійної роботи здобувачів, що визначається навчальною програмою дисципліни, методичними матеріалами, завданнями та вказівками викладача.

Навчальна дисципліна «Спеціальна методика виховання дітей з ООП» є інтегральним теоретичним курсом, що охоплює питання філософії освіти, методології, наукових основ педагогічних явищ та власне педагогічного знання, обумовленого пошуком нових стратегій та тактик інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами. Опанування курсу сприятиме формуванню нової освітньої парадигми у магістрів, поглиблення знань про організацію, зміст та методичне забезпечення інклюзивної освіти в Україні, дозволить набутти загальнокультурні та професійні компетенції, необхідні для ефективної діяльності в якості організаторів та виконавців програм інклюзивного навчання дітей із порушеннями психофізичного розвитку.

Програма охоплює основні теми і розділи курсу «Спеціальна методика виховання дітей з ООП», формує у здобувачів усвідомлене розуміння основних положень інклюзивної освіти. Систематична та активна самостійна робота, опрацювання навчального матеріалу на практичних заняттях спрямовані на збагачення загального світогляду здобувачів.

Викладання інклюзивної освіти здійснюється в тісному взаємозв'язку із педагогікою вищої школи, психологією вищої школи, соціальною реабілітацією, інформаційними технологіями та технічними засобами інклюзивного навчання та іншими дисциплінами, що забезпечують належний рівень розвитку культури, необхідний для професійної діяльності майбутнього фахівця.

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою викладання навчальної дисципліни «Спеціальна методика виховання дітей з ООП» є формування системи знань, умінь, навичок з корекційної діяльності вчителя в інклюзивному закладі освіти з урахуванням особливостей психофізичного розвитку дітей; оволодіння спеціальними методиками і новітніми технологіями виховання дітей з різними нозологіями.

Завдання вивчення дисципліни передбачають засвоєння теоретичних і практичних основ курсу (зміст, види корекційно-виховної діяльності, форми і методи її організації); створення бази знань, умінь, навичок, необхідної для роботи в інклюзивному освітньому середовищі; озброєння новими технологіями організації виховного процесу, що задовільняє освітні потреби дітей з ООП; практичне оволодіння спеціальними освітніми і фаховими техніками керівництва процесом навчання і виховання дітей з особливими освітніми потребами; формування готовності до співпраці в умовах партнерської взаємодії з іншими учасниками процесу спеціального та інклюзивного навчання.

Викладання дисципліни здійснюється шляхом читання лекцій, проведення практичних занять, самостійної роботи і написання рефератів, що містять аналіз ступеня висвітлення певного питання в підручниках та наукових дослідженнях.

Підготовка до практичного заняття передбачає опрацювання теоретичних основ лекційного матеріалу; пошук додаткових джерел інформації по темі практичного заняття в друкованому вигляді (монографії, науково-популярні видання, наукові та популярні статті) – в бібліотеках та в електронному вигляді – в мережі INTERNET та на електронних носіях (CD, DVD); розширення кола використовуваних джерел: використання науково популярних фільмів, телепередач, аудіо записів, художніх фільмів – з обов'язковим записом на електронні носії та анотуванням щодо змісту і можливостей використання; складання конспектів (з дотриманням правил конспектування та чіткими посиланнями на літературу), структурних схем по темі практичного заняття. Самостійна робота спрямована на опрацювання тих питань теми, що не висвітлювалися в лекціях та не опрацьовувалися на практичних заняттях: у формі детального конспекту першоджерела чи реферативного повідомлення, що містить аналіз ступеня висвітлення певного питання в підручниках та наукових дослідженнях.

Матеріали рекомендацій для практичних занять і самостійної роботи здобувачів з курсу «Спеціальна методика виховання дітей з ООП» мають таку **структуру**:

- на початку кожної теми подано методичні вказівки щодо організації самостійної роботи здобувачів при підготовці даної теми;
- вказано перелік питань по темі практичного заняття для усної відповіді;
- визначено питання для роздумів, обговорення та самоконтролю знань;
- передбачено завдання для практичного виконання, що виступають узагальненням опрацьованого теоретичного матеріалу;
- тестові завдання для поточного контролю засвоєння питань теми.

Вивчення дисципліни «Спеціальна методика виховання дітей з ООП» супроводжується проведенням контролю за якістю отриманих здобувачами знань, навичок та вмінь, здійснюється викладачами під час практичних занять, індивідуальних контрольних співбесід. Головною метою практичних, самостійних занять є поглиблення теоретичних знань, удосконаленням практичних навичок та вмінь психолога.

Завершується викладання дисципліни для здобувачів спеціальності «Освітні, педагогічні науки» іспитом.

Після завершення вивчення дисципліни здобувач повинен:

знати:

- основний зміст, структуру, напрями, специфіку діяльності педагогічного працівника з організації корекційно-виховної роботи;
- науково обґрунтовані методи і сучасні технології виховання в організації корекційно-виховної роботи;
- особливості взаємодії педагогічного працівника зі спеціалістами інших служб в системі інклюзивного навчання.

вміти:

- здійснювати індивідуальний та диференційований підхід до учнів із порушеннями психофізичного розвитку в умовах інтегрованої та інклюзивної освіти;
- володіти специфікою виховної роботи на уроках й у позаурочній діяльності;
- формувати здатність працювати в команді, реалізувати свої права й обов'язки як члена демократичного суспільства, приймати рішення на основі сформованих ціннісних орієнтацій;
- використовувати сучасні психолого-педагогічні методики та новітні технології виховання;
- володіти здатністю до створення безпечного, психологічно комфортного, толерантного, здоров'язбережувального освітнього середовища, зорієнтованого на особистісний, творчий і духовний розвиток учнів з урахуванням їхніх вікових, індивідуальних особливостей та регіональних чинників розвитку;
- формувати готовність здорових учнів до позитивної спільної взаємодії з однолітками, що потребують корекції психофізичного розвитку;
- проводити роботу з батьками щодо надання їм правильної інформації про осіб з порушеннями психофізичного розвитку.

ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ ЗА МОДУЛЯМИ

Змістовий модуль 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ КОРЕКЦІЙНО-ВИХОВНОЇ РОБОТИ У СПЕЦІАЛЬНИХ (КОРЕКЦІЙНИХ) ТА ІНКЛЮЗИВНИХ ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Тема 1. Актуальні проблеми виховання дітей з обмеженими можливостями

Характеристика процесу виховання дітей з особливими освітніми потребами. Зумовленість мети виховання соціальним умовам. Мета виховання, її різноманітна характеристика згідно до станів особистісного розвитку дитини з особливими освітніми потребами. Визначення мети виховання у спеціальній та інклюзивній школі.

Сфери процесу виховання (когнітивна або пізнавальна, афективна або емоційно-вольова, психомоторна або рухова маніпуляція діяльності), регулятивна або самовиховання, психомоторно-регулятивна. Основні категорії виховних цілей у когнітивній галузі діяльності (формування свідомості особистості): знання, розуміння, аналіз, синтез, оцінка, застосування.

Категорії виховних цілей в афективній галузі: чуттєве сприйняття, реагування (емоційний відгук); засвоєння ціннісних орієнтацій, вироблення ціннісних орієнтацій, поширення ціннісних орієнтацій чи його комплексу на діяльності.

Принципи виховання дітей з особливими освітніми потребами різних вікових груп та умови ефективного здійснення виховного впливу на особистість. Роль колективу у вихованні особистості. Взаємодія і взаємовплив у колективі учнів спеціальної та інклюзивної школи. Зміст виховного процесу. Характеристика понять: «свідомість», «світогляд», «самосвідомість», «сформованість свідомості». Галузі виховного процесу, їх характеристика.

Характеристика понять: «виховання», «вихованість». Підходи у системі виховання (діяльнісний, науковий, системний). Аспекти формування особистості (психологічний і педагогічний). Основні компоненти системи виховного процесу (мета, суб'єкт, об'єкт, умови, зміст, форми, методи, засоби, методичні прийоми, технологія (конструювання, результативність), їх характеристика.

Література: [1-15]

Тема 2. Інноваційні технології навчання та виховання дітей з особливими потребами

Створення сприятливих умов для навчання і виховання дітей з особливими освітніми потребами. Інноваційні технології навчання дітей з особливими освітніми потребами. Інтерактивні методи – простір для саморегуляції. Диференційоване навчання. Методи арт-терапії. Методика Марії Монтессорі. Комп'ютерні технології. Методи інклюзивного виховання. Класифікація, види. Основні завдання сучасних технологій навчання і виховання дітей з особливими освітніми потребами.

Література: [1-15]

Тема 3. Громадянське та національне виховання учнів з ООП

Актуальність громадського виховання. Суть громадянського виховання. Основне визначення понять «громадянське виховання», «громадянськість», «громадянська освіта». Підходи громадянського виховання. Принципи громадянського виховання. Мета громадянського виховання. Завдання громадянського виховання дітей з тяжкими порушеннями мовлення. Форми громадянського виховання. Інститути, що забезпечують громадянське виховання. Основні шляхи реалізації концепції громадянського виховання.

Основні напрями виховання у спеціальній та інклюзивній школі. Особливості виховання особистості в умовах воєнного стану.

Характеристика основних понять: «виховання», «національне виховання», відмежування національної освіти від «національного виховання». Характеристика елементів народності (природний і духовний) за К.Д. Ушинським. основні положення народознавчого підходу. Компоненти, що синтезують соціальний досвід народу. Народна педагогіка. Характеристика понять: «народність», «загальнолюдські цінності». Засоби втілення в життя ідей народності.

Тема 4. Розумове та моральне виховання учнів спеціальної та інклюзивної школи

Спрямованість розумового виховання. Характеристика понять «розумове виховання», «інтелектуальний розвиток», «інтелектуальна культура», «культура мислення», «навички мисленнєвої діяльності». Основні засоби розумового виховання. Форми організаційно-педагогічного впливу. Навчальна мотивація дітей з особливими освітніми потребами. Шляхи стимулювання мотивації навчання. Характеристика понять «розумове виховання» та «інтелектуальне виховання». Зміст розумового виховання. Вимоги до виховного впливу у процесі розумового виховання дітей з особливими освітніми потребами.

Розмежування понять «етика», «мораль», «норми моральності», «моральні цінності», «моральний ідеал», «моральна поведінка», «моральне виховання», «моральна вихованість», «моральні принципи» тощо.

Характеристика процесу морального виховання. Структура морального виховання, характеристика його компонентів (моральна свідомість (інтимний компонент), моральні почуття (емоційно-вольовий компонент), моральна діяльність (поведінковий компонент (відносини, поведінка, дії, мотиви, стани, моральний етикет), моральна культура, моральний досвід, моральна зрілість).

Література: [1-15]

Тема 5. Фізичне та трудове виховання учнів з ООП

Основна сутність професійно-прикладного фізичного виховання (ППФВ), його характеристика. Напрямки ППФВ (за М.О. Козленко). Профіль трудової підготовки в спеціальній та інклюзивній школі. Вправи, що визначаються ефективними для вирішення завдань ППФВ. Засоби і методи ППФВ. Розвиток психомоторних функцій у процесі ППФВ. Засоби та методичні прийоми, що активізують пізнавальну діяльність учнів спеціальної та інклюзивної школи, сприяють вдосконаленню і розвитку у них необхідних рухів (фізичні вправи на стимуляцію довільного регулювання рухів; методичні прийоми, які сприяють виникненню і розвитку в учнів пізнавальних інтересів до фізичних вправ; методичні прийоми, які спонукають до сприймання власних рухів і їх характеристик (напрямок, амплітуда, швидкість тощо); педагогічні прийоми, що стимулюють розвиток в учнів мовлення, пов'язаного з руховою діяльністю).

Значення трудового виховання в корекції психофізичних недоліків учнів спеціальної та інклюзивної школи. Завдання трудового виховання. Зміст і форми трудового виховання на весь період навчання учнів. Види трудової діяльності. Методика формування моральної готовності до праці. Трудове виховання – основна умова соціальної і трудової адаптації випускників спеціальної та інклюзивної школи. Методика індивідуального й диференційованого підходу в процесі трудового виховання. Врахування особливостей психофізичних недоліків в організації трудового виховання дітей з особливими освітніми потребами.

Поняття профорієнтації. Соціально-економічне значення профорієнтації. Шляхи й способи врахування вікових і індивідуальних особливостей учнів з особливими освітніми потребами у профорієнтаційній роботі. Методика вивчення професійної спрямованості; професійних інтересів учнів. Вибір професій і особистість. Адекватність вибору професії. Зміст, форми й методи профорієнтаційної роботи в спеціальній та інклюзивній школі. Працевлаштування учнів. Катамнестичне вивчення працевлаштування випускників та його значення.

Література: [1-15]

Тема 6. Естетичне, музичне, статеве виховання дітей з ООП

Характеристика поняття «гендерне виховання». Особливості статевого виховання учнів старших і молодших класів спеціальної та інклюзивної школи. Засоби тендерного виховання в спеціальній та інклюзивній школі.

Естетичне виховання, його сутність. Засоби естетичного виховання в спеціальній та інклюзивній школі. Сутність і особливості естетичного виховання учнів з особливими освітніми потребами.

Музичне виховання учнів в процесі навчання і в позаурочний час. Робота з наочним матеріалом на уроках музики і спів в спеціальній та інклюзивній школі. Музико-ритмічні заняття на уроках співу і музики в початкових класах спеціальної та інклюзивної школи.

Родинно-сімейне виховання. Статеве (гендерне) виховання. Екологічне виховання. Правове виховання. Превентивне виховання. Патріотичне виховання.

Література: [1-15]

Тема 7. Взаємодія школи і сім'ї щодо виховання дитини з особливими освітніми потребами

Параметри та умови виховання дитини з особливими освітніми потребами у сім'ї. Завдання і принципи взаємодії спеціальної та інклюзивної школи з родиною з метою вдосконалення корекційно-виховної і соціально-адаптаційної роботи. Умови спільної роботи школи і сім'ї і установалення єдності діяльності, забезпечення наступності, погодженості, установалення єдиного режиму, залучення батьків до проведення позакласної й оздоровчої роботи. Врахування умов при роботі родини з спеціальною та інклюзивною школою (психофізичні особливості дитини з особливими освітніми потребами, своєрідність положення дитини з ООП в родині, специфіка методів виховання і навчання, своєрідність соціально-культурних умов життя родини, територіальна віддаленість родин від спеціальної та інклюзивної школи). Ефективність консультування батьків дітей з ООП та надання їм методичної допомоги. Психологічна і соціальна допомога сім'ям з дітьми з особливими освітніми потребами.

Література: [1-15]

Змістовий модуль 2. МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИХОВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ДИТИНИ З ООП

Тема 8. Методика вивчення особистості та колективу учнів з особливими освітніми потребами

Взаємозв'язок психології виховання з спеціальною та інклюзивною методикою виховної роботи. Мотиваційна сфера учня з ООП. Стадії саморегуляції і самоуправління. Аспекти стійкості особистості за В. Чудловським.

Компоненти світогляду. Співвідношення психологічних механізмів морального виховання з механізмами формування свідомості учнів спеціальної та інклюзивної школи. Види педагогічної дії в педагогічній діагностиці. Основні завдання педагогічної діагностики особистості і колективу учнів спеціальної та інклюзивної школи, їх характеристика.

Розмежування понять «показник», «критерій», «вихованість». Вихованість учнів, її характеристики. Показники й критерії оцінки вихованості учнів 1-9 класів. Принципи, методи й програми виявлення вихованості школярів.

Методи спостереження, аналіз документації, рейтингу, анкетування, тестування та ін. Методи обробки даних і отримання надійних результатів.

Складання характеристики на учня й колектив. Визначення виховних завдань і педагогічне прогнозування їх розв'язання. Напрямки діагностичних

завдань, їх використання в спеціальній та інклюзивній школі. Використання різних прийомів при роботі з дітьми з ООП молодших і старших класів.

Поняття про виховний колектив, його основні ознаки. Індивідуальний і диференційований підхід до учнів з ООП залежно від психофізичних особливостей, структури дефекту й стадії розвитку колективу. Єдині педагогічні вимоги в школі й охоронно-педагогічні заходи.

Основні форми й методи організації життя й діяльності колективу учнів. Методика управління роботою дитячих організацій. Учніське самоуправління (структура органів самоуправління, форми і зміст роботи, шляхи поглиблення самостійності й активності учнів). Значення роботи дитячих організацій в демократизації шкільного життя.

Виховання в учнів потреби спілкування один з одним. Роль мікро колективу у формуванні соціально-морального досвіду дітей. Умови посилення корекційного впливу на особистість учня з ООП.

Література: [1-15]

Тема 9. Планування виховної роботи в спеціальній та інклюзивній школі

Планування виховної роботи. Види планів. Завдання планування у спеціальній та інклюзивній школі. Характеристика перспективного плану. Характеристика календарного плану. Характеристика поточного планування. Характеристика плану-графіку, плану-сценарію тощо.

Література: [1-15]

Тема 9. Методика формування свідомості учнів та переконання, її корекційне значення. Методика проведення з учнями етичних бесід та дискусій

Сутність методики формування свідомості і переконання. Основне призначення методики переконання в спеціальній та інклюзивній школі. Роль методики переконання при роботі з розумово відсталими учнями. Мета методичного переконання учнів з тяжкими порушеннями мовлення.

Особливості використання методів заохочень, покарань з урахуванням інтелектуальних і емоційно-виховних порушень у вихованні учнів з ООП усіх вікових груп. Урахування порушення абстрагуючої, узагальнюючої і конкретизуючої функції мислення; зниження критичності й самокритичності, авторитетності мислення. Переконавання й навіювання. Різні прийоми опору навіювання. Типи психічних бар'єрів (Лазанов Г.); критично-логічний; інтуїтивно-ефективний; етичний.

Встановлення контактів з учнями в процесі переконання й навіювання. Два аспекти психологічного контакту-емоціональний та інтелектуальний (смысловий). Умови активного оволодіння учнями соціальними знаннями і досвідом.

Практичні завдання переконання, система методів переконання й специфіка їх використання в спеціальній та інклюзивній школі. Інформаційний метод: розповідь, бесіда, власний приклад, перегляд кінофільмів, телепередач, читання книг і газет. Завдання формаційного методу. Функції інформаційного методу. Виховання пізнавального інтересу до інформації. Особливості використання методики переконання у спеціальній та інклюзивній школі.

Методика проведення з учнями з ООП різних видів бесід. Методика проведення етичної бесіди. Послідовність запитань в етичній бесіді. Пошуковий метод: практичні роботи в гуртках, колекціонування, збирання краєзнавчих матеріалів. Дискусійний метод: диспут, дискусія, збори. Основні види пошукової діяльності. Основні етапи пошукової діяльності. Форми проведення дискусії. Рекомендації щодо підготовки до диспуту. Метод взаємоосвіти: стінгазети, шкільне радіо, шкільні музеї тощо.

Література: [1-15]

Тема 10. Методика організації емоційної та педагогічної стимулюючої діяльності школярів з ООП

Характеристика методів педагогічного стимулювання. Особливості методів стимулювання учнів спеціальної та інклюзивної школи (опора на стимулюючі можливості діяльності (педагог – діяльність – вихованець); звернення стимулювання до особистості вихованця не лише зі сторони педагога, але й колективу (педагог-колектив-особистість); перевтілювання зовнішніх стимулів діяльності у внутрішні стимули поведінки особистості (педагог – внутрішня позиція особистості (спрямованість інтересів, суспільна думка колективу) – вихованець). Загальні правила застосування методів педагогічного стимулювання.

Педагогічне стимулювання й індивідуальність дитини. Особливості методів стимулювання й загальні правила їх використання. Основні методи педагогічного стимулювання. Метод привчання і тренування, педагогічна вимога, перспектива, громадська думка, виховуючі ситуації. Метод привчання і тренування формує знання, вміння і навички. Прямі й непрямі вимоги, позитивні, нейтральні й негативні. Непрямі вимоги: прохання, схвалення, довіра, порада, натяк, умовна вимога й вимога в ігровому оформленні, осуд, висловлення недовіри й попередження. Громадська думка, її фактори впливу (індивідуально-психологічні особливості, колектив, мікро-, макросередовище).

Перспектива (метод програмування) – тип педагогічного стимулювання. Особливості постановки й виховного значення близької, середньої й далекої перспективи в спеціальній та інклюзивній школі. Виховуючі ситуації, їх види (вербальні, уявні, конфліктні, ігрові, ситуативні завдання тощо). Емоційне стимулювання. Вербальні методи стимулювання. Гра, змагання

Поняття «емоційне стимулювання». Методи емоційного стимулювання, які можливо використовувати в спеціальній та інклюзивній школі. Засоби стимулювання інтенсивної сфери особистості (вербальні). Методи стимулювання різнопланової діяльності школярів. Види методів емоційного стимулювання і постановка питань, аналіз проблемних питань і протилежних висловлювань, міркувань, різні види мистецтва, вербальні ігри, творчі ігри, ігри за правилами, змагання, романтика, заохочення і покарання). Стимулювання вольових зусиль.

Характеристика методів заохочення і покарання. Типові помилки і основні вимоги використання методів заохочень і покарань в спеціальній та інклюзивній школі. Умови використання методів заохочень. Умови використання методів покарань. Види заохочень і покарань

Література: [1-15]

Тема 11. Організація і методика виховної роботи в позаурочний час

Організація й методика виховної роботи в позаурочний час. Цілі корекційного завдання позакласної діяльності учнів з ООП (масові, групові, індивідуальні). Організація позакласної роботи в молодших класах спеціальної та інклюзивної школи. Предметні гуртки, їх особливості і організація. Методика організації роботи гуртків в молодших класах спеціальної та інклюзивної школи.

Форми організації позакласної діяльності учнів (масові, групові, індивідуальні). Методика організації гуртків, секцій, художньої самодіяльності, дитячих театрів тощо. Організація й методика проведення екскурсій, загальношкільних зборів і заходів, групових заходів, відвідування театрів, кінотеатрів. Умови, які обов'язково потрібно виконувати при організації роботи гуртків, секцій, театрів тощо.

Форми організації позакласної роботи (система). Режим дня, його особливості для нормального розвитку дітей з тяжкими порушеннями мовлення. Виконання режимних моментів в позаурочний час, в позакласній виховній роботі. Індивідуальний режим дня дітей з ООП.

Урахування фізіологічних, вікових і генологічних особливостей, структури дефекту учнів при визначенні розумових і фізичних навантажень в позаурочний час. Система охоронно-педагогічних засад у позаурочний час у спеціальній та інклюзивній школі-інтернаті

Література: [1-15]

Тема 12. Корекційно-виховне значення організації самопідготовки у спеціальній та інклюзивній школі.

Дайте визначення поняття «самопідготовка», її сутність. Корекційно-виховне значення самопідготовки учнів з ООП при підготовці навчальних завдань. Наступність навчальних занять і самопідготовки школярів. Взаємо інформованість вчителя й вихователя про уроки, методику їх проведення, викладання навчального матеріалу – виконання домашніх завдань, їх обсяг, труднощі. Методи взаємозв'язку вчителя й вихователя.

Раціональна організація самопідготовки учнів (динаміка розумової працездатності, кількість оптимального часу). Фази зміни працездатності (впрацьовуваність, оптимальна і найбільш продуктивна навчальна праця, зниження працездатності). Особливості використання цих фаз під час самопідготовки з учнями спеціальної та інклюзивної школи.

Працездатність і перевтома дітей з ООП різних вікових груп. Етапи виконання домашніх завдань: підготовча частина (спеціальна підготовка до нервово-психічних напружень);самостійна робота (інструктування про майбутню роботу, керування самостійною роботою, формування культури розумової праці, стимулююча допомога, формування особистісних якостей учнів);підведення підсумків (аналіз і оцінка самостійної роботи школярів і групи в цілому, об'єктивність, коректність, врахування потенційних можливостей дітей при оцінці їхньої діяльності). Форми організації самопідготовки (індивідуальна, фронтально-індивідуальна, фронтальна, фронтально-самостійна, самостійна).

Література: [1-15]

ТЕХНОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ

Практичні заняття. Це (лат. praktikos – діяльний) – форма навчального заняття, під час якої науково-педагогічний працівник організовує для здобувачів аналіз окремих теоретичних положень навчальної дисципліни та формує навички і вміння їх практичного застосування, через індивідуальне виконання відповідно сформульованих завдань. Основні завдання практичних занять:

- поглиблення та уточнення знань, здобутих на лекціях і в процесі самостійної роботи;

- формування інтелектуальних навичок і вмінь планування, аналізу й узагальнень, опанування навичок організації професійної діяльності;

- накопичення первинного досвіду організації виробництва та технікою управління ним;

- оволодіння початковими навичками керівництва, менеджменту та самоменеджменту.

Структура практичного заняття: попередній контроль знань, навичок і вмінь здобувачів; формулювання загальної проблеми та її обговорення за участю здобувачів; розв’язування завдань та їх обговорення; розв’язування контрольних завдань, їх перевірка й оцінювання. Оцінки за окремі практичні заняття враховують, виставляючи підсумкову оцінку з відповідної навчальної дисципліни.

Практичне заняття може проводитися у вигляді ділової або дидактичної гри, аналізу виробничих ситуацій, роботи з документами, колоквіуму, дискусії, контрольної роботи.

На практичних заняттях здобувачі **навчаються:**

- вільно оперувати понятійно-термінологічним апаратом;
- працювати з із першоджерелами;
- самостійно мислити і висловлювати/викладати свої думки;
- отримують/одержують первинні навички/навички наукової роботи і публічних/прилюдних/ виступів/вирушень;
- знайомляться/ознайомлюються з із психологічними основами самопізнання і саморозвитку.

В результаті практичних (семінарських) занять здобувачи отримують **навички:**

- самостійної роботи з науковою літературою;
- організації публічного виступу;
- проведення наукової дискусії;
- роботи з першоджерелами в бібліотеці;
- роботи з інтернет-виданнями;
- використання наукового стилю письмової й усної мови;
- роботи з психодіагностичним інструментарієм.

Загальна схема проведення заняття

1. Ознайомлення здобувачів з темою заняття і планом роботи.
2. Повторення і закріплення основних психологічних понять з теми.
3. Публічне представлення доповідей.
4. Групове обговорення прослуханих доповідей під керівництвом викладача.

5. Творча робота (письмова чи усна) або робота з психодіагностичним інструментарієм.

6. Ознайомлення з темою наступного заняття і темами доповідей, рефератів, контрольних робіт, літературою, що рекомендується.

Організація роботи здобувачів

З кожної теми представлені плани занять, основна література, практичні завдання, а також тематика доповідей і рефератів, поданий список додаткової літератури. Основна література має бути вивчена здобувачами і законспектована. Використовуючи додаткову літературу, здобувачи за пропозицією викладача готують реферати по деяких питаннях курсу. Практичні завдання також виконуються письмово в зошиті для практичних занять. Працюючи над рефератами, здобувачи мають використовувати, окрім рекомендованої літератури, додаткові джерела, першоджерела, освітлюючи окремі проблеми психологічної науки.

Готуючись до практичного заняття, здобувачові рекомендується виконати наступну роботу:

- підібрати з теми необхідну літературу й опрацювати її;
- продумати і скласти докладний план роботи;
- порівняти розглядувані в літературі факти, виділити в них загальні і власні положення, викласти вивчений матеріал письмово в реферативній формі і підготувати доповідь з тематики реферату (тривалість виступу 5 – 7 хвилин);
- представити роботу у вигляді реферату або конспекту (об'єм статті – 5-7 стор.);
- підготувати необхідні до роботи ілюстрації, уміло використовувати особисті спостереження, досвід і експерименти.

Складання реферату і підготовка до доповіді – важлива форма самостійної роботи здобувачів. В кінці навчального року реферати можуть бути подані здобувачами на конкурс наукових здобувачських робіт.

Самостійна робота здобувача (CPC) – це форма організації навчального процесу, при якій заплановані завдання виконуються здобувачом під методичним керівництвом викладача, але без його безпосередньої участі та має становити не менше 50% часу, передбаченого для виконання основної освітньої програми, з урахування рекомендацій Міністерства освіти і науки України щодо кількості годин аудиторних занять на тиждень (не менше 1/3 і не більше 2/3 загального обсягу навчального часу, відведеного для вивчення конкретної дисципліни). CPC є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом під час позааудиторної навчальної роботи.

Метою CPC є засвоєння в повному обсязі навчальної програми та послідовне формування самостійності як риси характеру, що відіграє суттєву роль у формуванні сучасної моделі фахівця вищої кваліфікації і передбачає:

а) систематичність та активність роботи на семінарських (практичних, лабораторних) заняттях;

б) виконання завдань для самостійного опрацювання; в) виконання модульних (контрольних) завдань.

Зміст самостійної роботи здобувача у форматі конкретної дисципліни визначається навчальною програмою дисципліни, методичними матеріалами,

завданнями та вказівками викладача. Вимоги до змісту курсової, кваліфікаційної, дипломної, магістерської роботи визначаються кафедрою відповідно до ОКХ, з урахуванням освітньо-професійної програми підготовки бакалавра, спеціаліста, магістра.

Типи та види самостійних робіт. Проблема організації самостійної роботи здобувачів існувала завжди (відображена ще в працях Сократа, Демокрита, Ж.-Ж. Руссо, Я.А. Коменського, К. Ушинського та ін.) і постійно хвилює викладачів вищої школи, оскільки глибокі міцні знання й стійкі вміння можуть набуватися здобувачами тільки в результаті самостійної. Проте на сьогоднішній день проблема класифікації видів, типів самостійних робіт остаточно не вирішена. Не існує єдиної думки науковців щодо цього. Деякі з авторів виділяють у своїх дослідженнях види, інші – типи самостійних робіт здобувачів.

Найбільш відповідною до завдань вищої школи можна вважати класифікацію *типів самостійних робіт* П. Підкасистого: відтворюючі самостійні роботи за зразком; реконструктивно-варіативні; евристичні; творчі (дослідницькі).

Види самостійної роботи здобувачів: самостійна робота, що забезпечує підготовку до поточних аудиторних занять; пошуково-аналітична робота; наукова робота; стажування на підприємствах і в організаціях, педагогічна практика.

У науково-педагогічній літературі існує і така *класифікація видів самостійних робіт*:

- набуття нових знань і оволодіння умінями самостійно застосовувати знання у процесі роботи з навчальною літературою, організації спостережень, експериментів, виконання аналізу формул і графіків, роботи з роздавальним матеріалом;

- закріплення й уточнення знань під час роботи з підручником, при розв’язуванні задач, перегляді навчальних фільмів;

- формування умінь застосовувати знання на практиці у процесі розв’язування задач, креслення схем тощо; – формування умінь і навичок практичного характеру у процесі розв’язування задач, виконання лабораторних робіт практичного характеру;

- формування творчих умінь і навичок при проведенні експериментів з елементами дослідження, виконанні завдань із технічного моделювання і конструювання, розв’язуванні задач, що вимагають комплексного застосування знань.

Залежно від місця проведення виділяють два види самостійної роботи здобувачів :

- аудиторна самостійна робота (здійснюється під безпосереднім керівництвом викладача на лекціях, семінарських і практичних заняттях);

- позааудиторна самостійна робота здобувачів (підготовка до занять, написання рефератів, виконання курсових і дипломних робіт тощо).

За *обов’язковістю виконання здобувачом* завдань виділяють три групи самостійних робіт у формах навчання :

- обов’язкова – передбачена навчальними дисциплінами і робочими програмами (це виконання традиційних домашніх завдань, написання і захист

курсів, дипломних і магістерських робіт, а також ті види завдань, які здобувачі самостійно виконують під час навчальної, виробничої і переддипломної практик);

– бажана – наукова й дослідницька робота здобувачів у вищому навчальному закладі передбачає самостійне проведення досліджень, збирання й аналіз наукової інформації; до цієї ж категорії належать аудиторні заняття, участь у роботі наукового здобувачького товариства (гуртки, конференції, підготовка доповідей, тез, статей);

– добровільна – робота в позааудиторний час (участь у внутрікафедральних, міжкафедральних, міжфакультетських, міжвузівських і всеукраїнських олімпіадах, вікторинах, конкурсах тощо).

За видами діяльності самостійну роботу здобувачів поділяють на навчально-пізнавальну (через мислення, синтез, аналіз тощо) і професійну (певні конкретні дії здобувача, що їх виконують спеціалісти в умовах виробництва).

Форми самостійної роботи з навчальної дисципліни для здобувачів є різні та визначаються робочою навчальною програмою, залежно від мети, завдань та змісту навчальної дисципліни, специфікою спеціальності і, зокрема:

- опрацювання теоретичних засад прослуханого лекційного матеріалу;
- вивчення окремих тем або питань, що передбачені для самостійного опрацювання;
- переклад текстів встановлених обсягів з однієї мови на іншу;
- виконання домашніх завдань;
- підготовка до семінарських, практичних (лабораторних) занять;
- підготовка до контрольних робіт та інших форм поточного контролю
- систематика вивченого матеріалу курсу перед написанням модулів та іспитом;
- відпрацювання тренінгових програм (завдань) з навчальних дисциплін;
- виконання індивідуальних завдань (написання реферату за заданою проблематикою; підготовка критичного есе на статті зарубіжних і вітчизняних авторів за визначеною тематикою; пошук (підбір) та огляд літературних джерел за заданою проблематикою курсу; аналітичний розгляд наукової публікації;
- написання курсової роботи; написання дипломної роботи тощо).

Виділяють також *індивідуальну, індивідуалізовану і колективну* самостійні роботи. При організації індивідуальної самостійної роботи здобувачам пропонують такі види завдань: – *фронтальні* – усі здобувачі отримують однакові завдання; – *групові* – кожній групі здобувачів пропонуються різні (не однакові за складністю) варіанти завдань; – *індивідуальні* – окремим здобувачам або всій групі дають різні, але однакові за складністю завдання.

При організації індивідуалізованої самостійної роботи здобувачам пропонують завдання з урахуванням індивідуальних відмінностей у їхніх здібностях до навчання. При колективній самостійній роботі завдання розподіляють по групах. При цьому посилюється фактор мотивації і підвищується

інтелектуальна активність. Також забезпечується ефективність навчальної діяльності здобувачів шляхом посилення взаємоконтролю.

Низка вимог щодо організації самостійної роботи:

1. Організація самостійної роботи у всіх ланках навчального процесу, в тому числі й на етапі засвоєння нового матеріалу.

2. Вмотивованість навчальних завдань (для чого, чому сприяє).

3. Чітка постановка пізнавальних задач.

4. Алгоритм, метод виконання роботи, усвідомлення здобувачом способів її виконання.

5. Комплексний підхід до організації самостійної роботи здобувачів за всіма формами аудиторної роботи.

6. Поєднання всіх рівнів (типів) самостійної роботи.

7. Забезпечення накопичення здобувачами фонду загальних прийомів, умінь, способів розумової праці, за допомогою яких засвоюються знання.

8. Формування активної позиції здобувачів, здобувачи – безпосередні учасники процесу пізнання.

9. Спрямованість завдань для самостійної роботи не стільки на засвоєння окремих фактів, скільки на розв'язання проблем.

10. Навчання здобувачів бачити і формулювати проблеми, самостійно їх вирішувати, вибірково використовуючи для цього наявні знання, уміння і навички, перевіряти здобуті результати.

11. Активізувати розумову діяльність здобувачів треба, надаючи їм роботу, що вимагає посильного розумового напруження.

12. Диференціація та індивідуалізація самостійної роботи.

13. Визначення видів консультаційної допомоги (консультації – настановчі, тематичні, проблемні).

14. Визначення критеріїв оцінювання навчальних досягнень здобувачів.

15. Забезпечення контролю за якістю виконання (вимоги, консультації). Урізноманітнення видів і форм контролю (колоквиум, контрольні роботи, тести тощо).

16. Створення необхідного методичного матеріалу для організації самостійної роботи здобувачів.

Ефективність самостійної роботи здобувачів зумовлюється насамперед сформованістю пізнавальних мотивів; адаптивними можливостями здобувачів до індивідуального самостійного розвитку в умовах процесу навчання; якісною та доступною науково обґрунтованою інформаційно-методичною базою; чітким налагодженим контролем за її виконанням.

Методи оцінювання роботи здобувачів: поточне опитування на заняттях, оцінка самостійної роботи, оцінка активності здобувача в ході дискусії при обговоренні доповіді, оцінка модульного тестового завдання.

Змістовий модуль 1. Теоретичні основи корекційно-виховної роботи у спеціальних (корекційних) та інклюзивних закладах освіти

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 1

Тема: Характеристика процесу виховання у спеціальній та інклюзивній школі

Мета: з'ясувати особливості процесу виховання у спеціальній та інклюзивній школі.

Методичні вказівки: При опрацюванні даної теми варто звернути увагу на трактуванні основних понять навчальної дисципліни. Виокремити основні завдання виховання учнів спеціальної та інклюзивної школи. Засвоїти основні компоненти системи виховного процесу (мета, суб'єкт, об'єкт, умови, зміст, форми, методи, засоби, методичні прийоми, технології (конструювання, результативність), їх характеристику. Розкрити специфіку виховання дітей з різними нозологіями: порушення зору, слуху, опорно-рухового апарату, ЗПР, інтелектуальними порушеннями, аутистів, даунів, складними порушеннями, порушеннями поведінки тощо.

Питання для підготовки:

1. Характеристика процесу виховання.
2. Основні завдання виховання учнів спеціальної та інклюзивної школи.
3. Зміст виховання дітей з ООП.
4. Характеристика процесу виховання у спеціальній та інклюзивній школі.
5. Основні напрями виховання у спеціальній та інклюзивній школі:
 - родинно-сімейне виховання,
 - статеве (гендерне) виховання,
 - екологічне виховання,
 - правове виховання,
 - превентивне виховання,
 - патріотичне виховання.
6. Особливості виховання в умовах воєнного стану.

Література: [1-15]

Питання для обговорення

1. Охарактеризуйте поняття «виховання», «вихованість», назвіть підходи у системі виховання
2. Охарактеризуйте процес виховання у спеціальній та інклюзивній школі.
3. Охарактеризуйте мету виховання у спеціальній та інклюзивній школі, її різноманітну характеристику згідно до станів особистісного розвитку дитини.
4. Назвіть основні завдання виховання учнів спеціальної та інклюзивної школи.
5. Опишіть категорії основних цілей в когнітивній, мотиваційній і психомоторно-регулятивній галузі. Наведіть приклад.
6. Назвіть принципи виховання дітей з ООП різних вікових груп та умови ефективного здійснення виховного впливу на особистість
7. Охарактеризуйте основні компоненти системи виховного процесу.
8. Проаналізуйте принципи, мету, завдання, форми громадянського виховання.
9. Розкрийте зміст громадянського виховання учнів спеціальної та інклюзивної школи.
10. Розкрийте поняття: «національне виховання», «національна культура», «народність».
11. Проаналізуйте засоби втілення в життя ідеї народності.

12. Дайте визначення термінам: «розумове виховання», «інтелектуальний розвиток», «інтелектуальна культура», «культура мислення», «навички мисленнєвої діяльності».
13. Особливості розумового виховання учнів спеціальної та інклюзивної школи.
14. Основні засоби та зміст розумового виховання.
15. Основна сутність фізичного виховання учнів спеціальної та інклюзивної школи, його характеристика (засоби, методи, форми, принципи).
16. Зміст, форми і завдання трудового виховання на весь період навчання учнів спеціальної та інклюзивної школи.
17. Методика індивідуального й диференційованого підходу в процесі трудового виховання учнів з ООП.
18. Характеристика процесу морального виховання учнів спеціальної та інклюзивної школи.
19. Мета, форми, засоби, принципи та завдання морального виховання учнів спеціальної та інклюзивної школи.
20. Естетичне виховання учнів спеціальної та інклюзивної школи.
21. Своєрідність естетичного сприймання учнів з ООП.
22. Організація музичного виховання в спеціальній та інклюзивній школі.
23. Умови успіху музично-естетичного виховання учнів в спеціальній та інклюзивній школі.

Педагогічні задачі

1. Чи можна відносити народні поради щодо виховання до закономірностей виховного процесу? Які саме?

2. Молода вчителька української літератури працювала у 8-А з п'ятого класу. Учні її дуже любили і поважали. Проте у восьмому класі стосунки вчителя та учнів почали погіршуватися, постійно виникали непорозуміння і навіть конфлікти. Вчителька скаржилася класному керівникові та батькам, що учні стали гіршими, що вони дуже змінилися порівняно з 5-им класом і з ними стало важко працювати.

Проаналізуйте ситуацію, що склалася у класі. На які принципи виховання слід спиратися вчителю, щоб розв'язати дану проблему?

3. Олена К. з ООП постійно порушувала встановлений у школі порядок. Виправдовувалась, обманювала. Але у неї було одне постійне захоплення - любила і вміла в'язати. На цьому педагог і побудував її перевиховання. Олені було доручено організувати у школі гурток в'язання. Дорученням вона пишалася, почувала себе в дитячому колективі і вагомніше, і помітніше. А це зобов'язувало її до кращої поведінки.

Чому дії вчителя дали позитивний результат? Обґрунтуйте сутність принципу "опора на позитивне"?

Практичне завдання (на вибір)

1. Розробити власну концепцію громадянського виховання.
2. Розробити власну концепцію національного виховання.
3. Розробити виховний захід з громадянського, національного та морального виховання учнів з ООП.
4. Розробити плани проведення масових корекційно-виховних заходів:
 - в молодших класах – з громадянського та національного виховання,

- в старших класах – з розумового та музично-естетичного виховання.

5. Розробити тематику і скласти приблизний план індивідуального заняття з учнями з ООП щодо покращення їхньої поведінки (тема і клас за вибором).

Завдання для самостійної роботи

1. Дайте визначення термінам: «громадянськість», «громадянське виховання», «громадська культура», «громадянська освіта», назвіть підходи громадянського виховання.

3. Проаналізуйте принципи, мету, завдання, форми громадянського виховання.

4. Розкрийте зміст громадянського виховання учнів спеціальної та інклюзивної школи.

5. Розкрийте поняття: «національне виховання», «національна культура», «народність».

6. Проаналізуйте засоби втілення в життя ідеї народності.

7. Порівняйте принципи, мету, завдання, форми виховання учнів спеціальної і загальноосвітньої школи.

8. Сутність та особливості морального виховання учнів з ООП.

9. Дати визначення понять «етика», «мораль», «норми моральності», «моральні цінності», «моральний ідеал», «моральна поведінка», «моральне виховання», «моральна вихованість», «моральні принципи» тощо.

10. Характеристика процесу морального виховання учнів спеціальної та інклюзивної школи.

11. Назвіть мету, форми, засоби, принципи та завдання морального виховання учнів спеціальної та інклюзивної школи.

12. Проаналізувати:

- програму з виховної роботи для спеціальної та інклюзивної школи 1 - 4 класи;

- програму для 5-10 класів з виховної роботи загальноосвітніх навчальних закладів для дітей з ООП.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 2

Тема: Основні положення громадянського, національного та морального виховання учнів спеціальної та інклюзивної школи

Мета: закріпити знання з основних напрямів виховання у спеціальній та інклюзивній школі: громадянського, національного та морального.

Методичні вказівки: При опрацюванні даної теми звернути увагу на основні шляхи реалізації концепції виховання. Розкрити загальноосвітнє та виховне значення усіх видів виховної роботи в спеціальній та інклюзивній школі. Виокремити спільне та відмінне в процесі виховання у спеціальній та інклюзивній школі. Показати методичні аспекти формування свідомості вихованців; навчити правильно складати плани конспектів виховних заходів з напрямів виховання.

Опрацювання даної теми передбачає важливість усвідомлення основних положень громадянського, національного та морального виховання учнів спеціальної та інклюзивної школи. Актуальність громадянського виховання особистості розглянуто в Концепції громадянського виховання та в Державній

національній програмі «освіта» і в сучасному суспільстві зумовлюється: потребою побудови державних процесів на засадах гуманізму, демонстрації, соціальної справедливості, що забезпечують усім громадянам рівні стартові можливості для їхнього розвитку, самовизначення і самостворення – це основні соціально-психологічні потреби особистості; істотною трансформацією світоглядних орієнтацій та самосвідомості народу; процесом відродження нації. Розкрити особливості національного виховання, його мету, завдання, форми, зважаючи, що національне виховання - формування гармонійно розвиненої, високоосвіченої, соціально активної й національно свідомої людини, наділеної глибокою громадянською відповідальністю, здоровими інтелектуально-творчими й духовними якостями, родинними й патріотичними почуттями, працьовитістю, господарською кмітливістю, підприємливістю й ініціативою. Показати важливість використання народних звичаїв і обрядів.

Визначити основні критерії моральної вихованості учнів з ООП. Охарактеризувати процес морального виховання учнів спеціальної та інклюзивної школи.

Питання для підготовки:

1. Характеристика процесу виховання.
2. Громадянське виховання, його характеристика.
3. Національне виховання, його характеристика.
4. Моральне виховання дітей з ООП.
5. Формування емоційної стійкості в екстремальних умовах сьогодення.

Література: [1-15]

Питання для обговорення

1. Дайте визначення термінам: «громадянськість», «громадянське виховання», «громадська культура», «громадянська освіта», назвіть підходи громадянського виховання.

2. Проаналізуйте принципи, мету, завдання, форми громадянського виховання.

3. Розкрийте зміст громадянського виховання учнів спеціальної та інклюзивної школи.

4. Розкрийте поняття: «національне виховання», «національна культура», «народність».

5. Проаналізуйте засоби втілення в життя ідеї народності.

6. Порівняйте принципи, мету, завдання, форми виховання учнів спеціальної і загальноосвітньої школи.

7. Сутність та особливості морального виховання учнів з тяжкими порушеннями мовлення.

8. Дати визначення понять «етика», «мораль», «норми моральності», «моральні цінності», «моральний ідеал», «моральна поведінка», «моральне виховання», «моральна вихованість», «моральні принципи» тощо.

9. Характеристика процесу морального виховання учнів спеціальної та інклюзивної школи.

10. Назвіть мету, форми, засоби, принципи та завдання морального виховання учнів спеціальної та інклюзивної школи.

Педагогічні задачі

1. У старших класах однієї зі шкіл класними керівниками було проведене анкетування щодо визначення ідеалу молодих людей. Результати опитування засвідчили, що значна частина старшокласників (70%) втратили свої ідеали. Разом з тим, на питання "Ваш улюблений герой, вірець, ідеал?", вони назвали героїв телесеріалів (35%), сильну особистість американізованого типу (30%). героїв мультфільмів (20%), героїв літературних творів (10%). Старшокласники, водночас, зазначили, що духовних і моральних якостей їм допомагають набути батьки, родичі, друзі, вчителі. Отримані тенденції співпадають з результатами наукових досліджень.

Розкрийте суперечності морального виховання старшокласників пов'язані з ними недоліки у їх духовному розвитку. Назвіть доцільні методи і прийоми морального виховання щодо формування гуманістичного ідеалу юнацтва.

2. На зборах батьків учнів 4-го класу класний керівник, вчителька української мови та літератури, говорила про те, що сім'я - це природне і найбільш стійке утворення суспільства, яке втілює в собі найважливіші ознаки свого народу. Її підтримала мати Романа В. «Українська родина,-сказала вона, - має пильно зберігати українську мову, традиції, своєрідність, національність, працелюбність, честь і гідність українського народу». На що один з батьків відповів: «Немає ніякого національного виховання, потрібно виховувати просто порядну ЛЮДИНУ».

Проаналізуйте дану ситуацію. Які засоби національного виховання може застосовувати класний керівник у роботі з молодшими школярами? Запропонуйте методи та форми переконання батьків щодо необхідності національного виховання? Які педагогічні рекомендації можна надати батькам щодо патріотичного виховання їхніх дітей?

Практичне завдання (на вибір)

- 1.Розробити власну концепцію громадянського виховання.
- 2.Розробити власну концепцію національного виховання.
- 3.Розробити виховний захід з громадянського, національного та морального виховання учнів з ООП.
- 4.Підберіть методики, вправи для формування емоційної стійкості особистості учнів з ООП.

Завдання для самостійної роботи

1. Визначити приблизну тематику доповідей з питань морального виховання на батьківських зборах в спеціальній та інклюзивній школі (клас за вибором).

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 3

Тема: Особливості розумового, фізичного та трудового виховання учнів спеціальної та інклюзивної школи

Мета: закріпити знання з основних напрямів виховання у спеціальній та інклюзивній школі: розумового, фізичного та трудового.

Методичні вказівки: При опрацювання даної теми показати методичні аспекти формування свідомості вихованців; навчити правильно складати плани

конспектів виховних заходів з даного напрямку виховання учнів спеціальної та інклюзивної школи.

Розглянути інтелектуальний розвиток – духовний, розумовий розвиток людини, що включає розвиток здібностей, чуттєвого пізнання (відчуття, сприймання, уявлення) і розвиток мислення (опосередкованого і узагальненого), пізнання людиною об'єктивної реальності. Інтелектуальний розвиток повинен здійснюватися в процесі взаємодії природи з суспільством. Зауважити, що цей напрям виховного впливу є визначальним у всій навчально-корекційно-виховній роботі в спеціальній та інклюзивній школі.

Результатом мисленнєвої діяльності є знання (пізнання, уявлення). Знання – знаряддя мислення, один з критеріїв активності виховного впливу. Причиною багатьох стресів у житті, соціальних конфліктів, проявів негативних форм поведінки людей є низький рівень мисленнєвої діяльності. Одне із завдань інтелектуального виховання – культура мислення.

Культура мислення – сукупність вироблених людством прийомів, норм і правил розумових дій у процесі узагальненого і опосередкованого пізнання дійсності, яке виражається в умінні чітко формувати завдання (проблеми), обирати оптимальні методи (шляхи розв'язання проблеми), формувати обґрунтовані висновки, правильно використовувати їх на практиці. Культура мислення підвищує цілеспрямованість, організаційність, ефективність пізнавальної діяльності. Завдяки культурі мислення діти з тяжкими порушеннями мовлення привчаються до цілеспрямованої, організаційної та ефективної роботи під час занять.

В усіх учнів спеціальної та інклюзивної школи наявне порушення мовленнєвого розвитку, тому корекція словесно-логічного мислення дитини є першочерговим виховним завданням школи.

Виокремити шляхи стимулювання мотивації навчання учнів з різними нозологіями. Визначити основні засоби розумового виховання та вміти їх застосовувати у виховній роботі з учнями спеціальної та інклюзивної школи. Самостійно опрацювати напрям естетичного виховання. Розкрити зміст, форми й методи музичного і художнього виховання.

Зверніть увагу, що заняття фізичною культурою сприяють зміцненню здоров'я і підвищенню фізичних можливостей аномальної дитини; корекції недоліків психічного і фізичного розвитку дітей; вихованню морально-вольових якостей, підготовці до самостійного життя і суспільно-корисної праці. Корекція фізичних недоліків допомагає виховувати в учнів такі якості, як увага, зосередженість, вміння користуватись словесною інструкцією при організації своїх дій. У дітей також виховуються позитивні вольові якості: наполегливість, терплячість, цілеспрямованість, колективізм, правильне ставлення до вимог дисципліни. Наголосити, що фізичне виховання пов'язане із формуванням естетичних почуттів і ставлень.

Розкрити поняття професійно прикладного фізичного виховання(ППФВ) спеціальної та інклюзивної школи, що включає здійснення впливів на учнів у таких двох напрямках. По-перше, це сприяння різнобічному фізичному розвитку і загальному підвищенню функціональних можливостей організму учня, в тому числі можливостей у подоланні вад фізичного і мовленнєвого розвитку. По-друге, це

розвиток в учнів за допомогою спеціально підібраних засобів і методів фізичного виховання тих рухових якостей і вмінь, які відіграють важливу роль у певних професіях.

Показати методичні аспекти трудового виховання, навчитися правильно складати плани конспектів виховних заходів з даних напрямків виховання учнів спеціальної та інклюзивної школи.

Питання для підготовки:

1. Характеристика процесу розумового виховання.
2. Мета і завдання розумового виховання учнів спеціальної та інклюзивної школи.
3. Зміст розумового виховання.
4. Основні засоби розумового виховання.
5. Фізичне виховання учнів з ООП.
6. Професійно прикладне фізичне виховання спеціальної та інклюзивної школи.
7. Трудове виховання учнів спеціальної та інклюзивної школи.
8. Методика трудового виховання учнів спеціальної та інклюзивної школи.

Література: [1-15]

Питання для обговорення

1. Дайте визначення термінам: «розумове виховання», «інтелектуальний розвиток», «інтелектуальна культура», «культура мислення», «навички мисленнєвої діяльності»
2. Особливості розумового виховання учнів спеціальної та інклюзивної школи.
3. Основні засоби розумового виховання.
4. Назвіть форми організаційно-педагогічного впливу (в інтелектуальному розвитку).
5. Охарактеризуйте шляхи стимулювання мотивації навчання учнів з тяжкими порушеннями мовлення.
6. Зміст розумового виховання. Вимоги до виховання у процесі розумового виховання.
7. Дайте порівняльну характеристику інтелектуального розвитку дітей з типовим розвитком і учнів з ООП.
8. Вкажіть особливості інтелектуального розвитку молодших і старших учнів з ООП.
9. Покажіть особливості розумового виховання молодших і старших учнів з ООП.
10. Охарактеризуйте психолого-педагогічне забезпечення процесу розумового виховання даної категорії дітей.
11. Основна сутність фізичного виховання учнів спеціальної та інклюзивної школи, його характеристика.
12. Основні засоби, методи, форми, принципи фізичного виховання учнів спеціальної та інклюзивної школи.

13. Назвіть засоби та методичні прийоми, що активізують пізнавальну діяльність учнів спеціальної та інклюзивної школи та сприяють вдосконаленню і розвитку у них необхідних рухів.

14. Значення трудового виховання в корекції психофізичних недоліків учнів спеціальної та інклюзивної школи.

15. Зміст, форми і завдання трудового виховання на весь період навчання учнів ООП.

16. Методика індивідуального й диференційованого підходу в процесі трудового виховання учнів з ООП.

17. Врахування особливостей психофізичних недоліків в організації трудового виховання.

18. Дидактичні правила для корекційно-виховної роботи над моторикою та рухами.

19. Система і засоби трудового виховання.

Педагогічні задачі

1. Проаналізувати програму з розумового виховання учнів з тяжкими порушеннями мовлення.

Практичне завдання (на вибір)

1. Розробити напрямки розумового виховання учнів з ООП.

2. Розробити систему консультативних занять для батьків учнів спеціальної та інклюзивної школи з даних напрямків виховного впливу.

3. Розробити виховний захід з фізичного виховання молодших і старших учнів з ООП.

4. Розробити виховний захід з трудового виховання молодших і старших учнів з ООП.

5. Розробити виховний захід з розумового виховання молодших і старших учнів з ООП.

6. Розробити напрямки з фізичного виховання учнів тяжкими розладами мовлення

7. Розробити напрямки з трудового виховання учнів з ООП.

7. Розробити напрямки з професійно-прикладного фізичного виховання учнів з тяжкими порушеннями мовлення

9. Розробити виховний захід з професійно-прикладного фізичного виховання молодших і старших учнів з ООП

Завдання для самостійної роботи

1. Скласти план-конспект позакласного фізкультурно-оздоровчого заходу спеціальної та інклюзивної школи (тема і клас за вибором).

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 4

Тема. Взаємодія школи і сім'ї щодо виховання дитини з ООП

Мета: з'ясувати специфіку виховання дитини з ООП у сім'ї та визначити шляхи ефективної взаємодії школи і сім'ї щодо особливостей її виховання

Методичні вказівки: Поява у сім'ї дитини з ООП робить суттєвий вплив на весь устрій її життя, веде до його перебудови і покладає на батьків нові, додаткові обов'язки. Від того, наскільки послідовно і правильно вони виконуються,

залежить практичне розв'язання проблеми ранньої корекції і попередження виникнення вторинної затримки психічного розвитку у дитини.

При опрацюванні даної теми потрібно вивчити специфіку консультування батьків дітей з ООП. З цією метою знати параметри виховання дитини з ООП у сім'ї. Визначити різні типи сімей та особливості і умови виховання дитини з ООП у сім'ях. Характеристика можливості та своєрідності виховання дитини з ООП в мікросоціумі потребує, перш за все, звернути увагу на стосунки між батьками в сім'ї. Хвилювання батьків, які пов'язані з народженням хворої дитини, є предметом вивчення багатьох дослідників. Даний період вважають найбільш важким, тому що змінюються взаємини між подружжям, весь устрій сімейного життя. Не менш негативно впливає на розвиток дитини гіперопіка. Пам'ятайте: батьки відповідають за дитину, її дошкільне і шкільне навчання. Важливо, щоб допомога з боку батьків була розумною і мала корекційну спрямованість. Повинна бути єдність у використанні засобів виховного впливу. Звернути увагу на нові підходи до організації допомоги батькам, що виховують дітей з ООП. Знати основні принципи та умови спільної роботи спеціальної та інклюзивної школи з родиною вихованців. Розуміти типові помилки сімейного виховання та знаходити шляхи їх подолання. Звернути увагу на вміння скласти програму вивчення родин, що виховують дітей з ООП.

Питання для підготовки:

1. Параметри виховання дитини з ООП у сім'ї.
2. Умови виховання дитини з ООП у сім'ї.
3. Ефективність консультування батьків дітей з ООП.
4. Методична допомога батькам дітей з ООП.

Література: [1-15]

Питання для обговорення

1. Назвіть умови спільної роботи школи і сім'ї щодо установлення єдності діяльності, забезпечення наступності, погодженості, установлення єдиного режиму при вихованні дитини з ООП.

2. Назвіть типові помилки сімейного виховання та шляхи подолання недоліків сімейного виховання дітей з ООП.

3. Назвіть функції батьків по відношенню до дитини з ООП, до спеціальної та інклюзивної школи.

4. Охарактеризуйте специфіку консультування батьків дітей з ООП.

5. Охарактеризуйте класні, групові та індивідуальні форми роботи з батьками.

6. Організація роботи спеціальної та інклюзивної школи з громадськістю.

7. Педагогічне керівництво родинно-шкільним вихованням.

8. Робота спеціальної та інклюзивної школи з сім'ями учнів.

9. Функції батьків у вихованні учнів спеціальної та інклюзивної школи.

10. Форми роботи спеціальної та інклюзивної школи з батьками.

11. Умови правильного виховання дітей з ООП у сім'ї.

12. Нові підходи до організації допомоги батькам дітей з ООП.

Педагогічні задачі

1. З'ясуйте зміст поняття "багатодітна сім'я" в нашій країні. Визначте і аргументуйте, які переваги та недоліки має виховання дітей у багатодітній сім'ї.

2. Чому за деякими класифікаціями обдарованих дітей зараховують до групи важковиховуваних?

3. Чому особливі здібності обдарованих дітей це водночас їх сила і слабкість?

4. Які проблеми сімейного виховання виникають у батьків обдарованих дітей?

Практичне завдання (на вибір)

1. Розробити тематику консультування для батьків учнів молодших класів

2. Розробити тематику консультування для батьків учнів старших класів.

3. Випишіть прийоми роботи з дітьми, що постраждали від насильства.

4. Опишіть форми взаємодії педагогів з батьками, які спрямовані на підвищення культури сімейного виховання.

Завдання для самостійної роботи

Розробити плани проведення батьківських зборів (тема і клас за вибором).

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 5

Тема: Методика вивчення особистості та колективу учнів з ООП

Мета: з'ясувати та закріпити принципи і методи діагностики особистості й колективу.

Методичні вказівки: Опрацьовуючи дану тему, слід звернути увагу на діагностику учнів. Зокрема, як зазначає С.Г. Карпенчук, як неможливо складний механізм вивчити без інструкції, так і неможливо проникнути у внутрішній, таємний світ дитини без спеціального інструментарію, яким озброює психологічна наука. Тому досвідчених педагогів цікавить весь арсенал засобів та прийомів психолого-педагогічного вивчення особистості. Процес психолого-педагогічного вивчення особистості супроводжується системою виховної діяльності педагога (вихователя, класного керівника), яка формується на основі загальної системи виховання. Психолого-педагогічне вивчення проходить за наступними напрямками: організація навчально-виховного процесу, формування морального досвіду, координація діяльності вчителя, робота з батьками.

Розкриваючи друге питання, визначте поняття вихованості та різні підходи до його розуміння, зважаючи, що вихованість - це співвідношення дій з свідомістю.

Розгляньте показники і критерії оцінки вихованості учнів спеціальної та інклюзивної школи та порівняйте їх.

Зауважте: дослідження проблеми розвитку моральних якостей в учнів спеціальної та інклюзивної школи допоможе педагогу в обранні правильних шляхів формування провідних моральних якостей (доброді, чесність, чуйність) у дітей з ООП, а це сприятиме моральній адаптації випускників даних закладів, їх соціалізації.

Питання для підготовки:

1. Педагогічна діагностика особистості й колективу, її завдання в спеціальній та інклюзивній школі.

2. Вихованість учнів і її виявлення.

3. Показники і критерії оцінок вихованості учнів загальноосвітніх і спеціальних шкіл.

Література: [1-15]

Питання для обговорення

1. Дайте визначення понять: «особистість», «колектив», «вихованість», «мотиваційна сфера учня», «саморегуляція», «самоуправління» тощо.

2. Особливості виявлення вихованості особистості й колективу в процесі корекційно-виховного впливу.

3. Дайте характеристику уявлень учнів з тяжкими порушеннями мовлення про правила культури поведінки (молодших класів та старших класів).

4. Порівняйте механізм становлення особистості і розвитку її світогляду.

Завдання для самостійної роботи

1. Підготувати дискусію на тему вивчення учнями колективу в спеціальній та інклюзивній школі.

2. Скласти показники та критерії моральної вихованості учнів (молодших і старших) класів спеціальної та інклюзивної школи за схемою: клас, показники вихованості, критерії вихованості.

3. Розробити програму роботи з учнівським колективом відповідного класу.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 6

Тема: Планування виховної роботи в спеціальній та інклюзивній школі

Мета: розглянути види планів і закріпити особливості їх складання в спеціальній та інклюзивній школі.

Методичні вказівки: За результатами діагностики виховну роботу потрібно проводити за такими напрямками у спеціальній та інклюзивній школі: якість виховання культури взаємин; виховання культури праці; виховання культури побуту. Звернути увагу на особливостях виховної системи Вальфдорської школи. Важливо пам'ятати, що вся виховна робота планується з урахуванням вікових особливостей учнів, їхніх інтересів, уподобань, рівня розвитку і можливостей формування в них необхідних умінь та навичок. План дозволяє врахувати всі важливі сторони виховної роботи, виділивши головні, провідні завдання.

При складанні плану педагог використовує цілий ряд документів: Державні програми, концепції, положення та постанови; навчальні програми.

Вчитель враховує план роботи всієї школи. Виділяють 3 види планів: перспективний план: план, який пишеться на найближчий час; річний план, який складається на рік; календарний план, який розробляється на місяць, або навчальну чверть. Його основу складають не напрямки роботи, а календарні строки, тобто намічаються конкретні дати і пропонувані для проведення заходи. Охарактеризувати різні види планів та особливості їх складання у спеціальній та інклюзивній школах.

Питання для підготовки

1. Планування виховної роботи в спеціальній школі. Вальфдорська школа.

2. Види планів.

3. Завдання планування у спеціальній школі.
4. Характеристика перспективного плану.
5. Характеристика календарного плану.
6. Характеристика поточного планування.
7. Характеристика плану-графіку, плану-сценарію тощо.

Література: [1-15]

Питання для обговорення:

1. Взаємозв'язок діагностики особистості і планування виховної роботи в спеціальній школі.
2. Назвіть структури планів в загальноосвітніх та спеціальних школах.
3. Охарактеризуйте види планів, які складаються в спеціальній школі.
4. Охарактеризуйте структуру календарного плану виховної роботи з учнями з тяжкими порушеннями мовлення різних класів.
5. Охарактеризуйте структуру поточного плану виховної роботи різних класів.
6. Охарактеризуйте структуру перспективного плану виховної роботи різних класів.
7. Охарактеризуйте структуру плану-графіку плану виховної роботи різних класів.
8. Охарактеризуйте структуру плану-сценарію виховної роботи різних класів.

Завдання для самостійної роботи:

1. Скласти календарний план виховної роботи на півріччя для учнів (молодших або старших) класів спеціальної та інклюзивної школи за схемою:

№	Форма і тематика заходів	Місце проведення	Термін проведення	Відповідальні

2. Представити дану таблицю.
3. Проаналізувати шляхи виховної роботи загальноосвітньої та спеціальної шкіл.
4. Скласти тижневий план виховної роботи з учнями класу спеціальної та інклюзивної школи (теми і клас за вибором).
5. Дати (письмово) порівняльну характеристику виховної роботи в загальноосвітній та допоміжній школі (або реабілітаційних центрах).

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 7

Тема: Форми та методи організації виховного впливу в спеціальній та інклюзивній школі.

Мета: розглянути форми та методи організації виховного впливу в спеціальній та інклюзивній школі та закріпити особливості їх застосування

Методичні вказівки:

Розкрити призначення методики переконання в роботі вихователя спеціальних шкіл, яке полягає у розвитку свідомості вихованців; в організації процесу формування у них системи поглядів і переконань, світосприйняття; у виробленні самостійного мислення. Кінцева мета методики переконувannya спрямована на формування у вихованців уміння висловлювати самостійно свої погляди. Переконувannya має три значення: як одна із частин виховного впливу; як один із аспектів свідомості; як спосіб впливу, метод.

Визначити особливості застосування методів переконання в спеціальній та інклюзивній школі. Звернути увагу, що головним засобом впливу на дітей є слово. Воно виступає подразником, який сигналізує дитині про надходження інформації і виконує роль регулятора вчинків і дій.

Розкрити різні підходи до методів формування свідомості та переконувannya учнів спеціальної та інклюзивної школи. Охарактеризувати інформаційний метод, його завдання, функції, форми, види. Визначити методику проведення з учнями бесід, зокрема етичної бесіди. Послідовність запитань в етичній бесіді. Пошуковий метод як спонука дітей самостійно знаходити витoki нової інформації, самостійно вивчати її та отримувати на цій основі достовірні знання (уявлення, пізнання, переконувannya), придбати цінні пізнавальні вміння і навички. Метод дискусійного характеру та його форми: диспут, дискусія, збори. Специфіка застосування методу взаємної освіти, який формує в школярів потребу і вміння пропагувати свої знання, погляди, переконувannya, в спеціальній та інклюзивній школі. Запам'ятати, що даний метод використовується тільки у формі політінформації, діяльності шкільних музеїв, клубів інтернаціональної дружби.

Питання для підготовки:

1. Призначення методики переконання в роботі вихователя спеціальних шкіл.
2. Особливості застосування методів переконання в спеціальній та інклюзивній школі.
3. Джерела морального переконання.
4. Методика проведення з учнями бесід.
5. Методика проведення етичної бесіди. Послідовність запитань в етичній бесіді.
6. Дискусійний метод: диспут, дискусія, збори
7. Основні методи педагогічного стимулювання.
8. Особливості реалізації методів педагогічного стимулювання в спеціальній та інклюзивній школі.
9. Загальні правила застосування методів педагогічного стимулювання в спеціальній та інклюзивній школі.
10. Охоронний педагогічний режим як засіб попередження порушень дисципліни в спеціальній та інклюзивній школі.

Література: [1-15]

Питання для обговорення

1. Назвіть основні методи переконання учнів спеціальної та інклюзивної школи

2.Методика застосування інформаційного методу в спеціальній та інклюзивній школі.

3.Особливості застосування пошукової діяльності в спеціальній та інклюзивній школі.

4.Назвіть методи педагогічного переконання, які можна застосувати в загальноосвітній та спеціальній та інклюзивній школі.

5.Дайте визначення таким поняттям, як «етична бесіда», «дискусія». Порівняйте ці два поняття.

6.Підготовка педагога до проведення етичної бесіди, дискусії.

7.Методика проведення етичної бесіди в спеціальній та інклюзивній школі.

8.Назвіть послідовність запитань в етичній бесіді.

9.Назвіть форми проведення дискусії в спеціальній та інклюзивній школі.

10.Назвіть основні види пошукової діяльності.

Завдання для самостійної роботи

1. Описати основні джерела морального переконання у спеціальній та інклюзивній школі, власний приклад педагогів, батьків.

2. Подати порівняльну характеристику методам «Етична бесіда» й «Дискусія» за схемою:

1) Підготовка до етичної бесіди, дискусії.

2) Організація етичної бесіди, дискусії.

3) Хід проведення етичної бесіди (дискусії).

4) Своєрідність етичної бесіди (дискусії)

3. Розробити етичну бесіди (бесіда – інсценування, бесіда – гра) за одним з 3-х напрямків:

➤ виховання любові до Батьківщини;

➤ виховання поваги до праці;

➤ виховання поваги до людей праці.

4. Розробити план дискусії з учнями 7-9 класів спеціальної та інклюзивної школи про значення праці в житті людини (у формі ділової гри), при цьому потрібно враховувати форми дискусії (збір, учнівські конференції, диспут).

5. Порівняти особливості застосування методів переконання у загальноосвітній та спеціальній та інклюзивній школах.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 8

Тема: Методика організації емоційної та педагогічної стимулюючої діяльності школярів

Мета: сформулювати уявлення здобувачів про методи педагогічного стимулювання, показати особливості їх застосування в спеціальній та інклюзивній школі.

Методичні вказівки: Готуючись до заняття, потрібно знати, що методи педагогічної стимулюючої діяльності школярів та педагогічного емоційного стимулювання розвивають індивідуальність кожного вихованця, але, разом з цим, попереджують формування в окремих дітей, таких якостей, як індивідуалізм, егоїзм, егоцентризм, надмірні честолюбні прагнення, зневага до своїх товаришів, до оточуючих людей.

Зверніть увагу: педагог впливає на свідомість вихованця безпосередньо, через включення його в різні види діяльності, при цьому іде розвиток не лише особистісних характеристик дитини, але й формуються вміння довільної поведінки і спілкування. Стимулювання спрямується до особистості вихованців не лише зі сторони педагога, але й зі сторони дитячого колективу. Вплив педагога і дитячого колективу не тільки не протидіють один одному, а й, навпаки, стають особливо дієвими у своїй єдності.

Визначити загальні правила застосування методів педагогічного стимулювання в спеціальній та інклюзивній школі.

Виховна діяльність дітей супроводжується виявленням позитивних або негативних реакцій. Важливо пам'ятати, що позитивні стани підвищують у дітей з ООП рівень працездатності, життєдіяльності, а негативні стани знижують активність дитини, її трудову діяльність, поведінку. Сприятливий емоційний тон підтримується досить різноманітними стимулами, що сприяють уникненню проявів в учнів тривожності, психічної напруженості, емоційних стресів тощо. Знати загальні правила застосування методів педагогічного стимулювання в спеціальній та інклюзивній школі та звернути увагу на типові помилки і основні умови застосування методів заохочення і покарань.

Питання для підготовки

1. Основні методи педагогічного стимулювання.
2. Особливості реалізації методів педагогічного стимулювання в спеціальній та інклюзивній школі.
3. Загальні правила застосування методів педагогічного стимулювання в спеціальній та інклюзивній школі.
4. Охоронний педагогічний режим як засіб попередження порушень дисципліни в спеціальній та інклюзивній школі.

Література: [1-15]

Питання для обговорення

1. Дайте характеристику вимогам:
 - прямі;
 - непрямі;
 - позитивні;
 - негативні;
 - нейтральні тощо.
2. Наведіть конкретні приклади цих вимог і вкажіть різницю.
3. Дайте характеристику методу перспективи в спеціальній та інклюзивній школі:
 - ✓ близька;
 - ✓ середня;
 - ✓ далека.
4. Порівняйте використання методу перспективи в загальноосвітній і спеціальних школах.
5. Визначте типові помилки при використанні методів заохочення і покарання в спеціальній та інклюзивній школі.

6. Назвіть основні види заохочень та покарань, які використовуються у спеціальній та інклюзивній школі.

Завдання для самостійної роботи

Письмово підберіть приклади до кожного з виду педагогічних вимог за схемою:

ВИМОГА	ПРИКЛАД
--------	---------

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 9

Тема: Організація і методика виховної роботи в позаурочний час

Мета: систематизувати знання учнів про цілі і корекційні завдання позакласної виховної роботи, про види і форми позакласної діяльності учнів, навчити розробляти план роботи гуртка і проводити позакласні виховні заходи.

Методичні вказівки:

Щоб визначити спрямованість позакласної виховної роботи, потрібно проаналізувати навчальну і трудову діяльність учнів спеціальної та інклюзивної школи. У житті спеціальної та інклюзивної школи значне місце відводиться підготовці учнів до трудової діяльності. Трудове виховання і навчання не лише формує у дітей знання, але розвиває професійні вміння і навички, а також є одним з ефективних засобів корекції недоліків розвитку. Тому в позаурочний час проводиться робота з суспільно корисної праці, з самообслуговування. Це головним чином така робота, як: організація і проведення бесід та оповідань навчального характеру; спостереження за явищами природи; екскурсія в поле, в ліс, на річку тощо; догляд за рослинами і тваринами у живому кутку природи; практичні роботи на пришкольній ділянці; проведення масових, групових заходів до свят.

Звернути увагу, що значне місце у корекційно-виховній роботі належить гурткам. Гуртки організовуються як на базі вивчення навчальних предметів, так і за інтересами учнів.

Знати форми і види позакласної діяльності учнів, їх методику. До форм організації позакласної діяльності учнів відносять наступні: масова, групова, індивідуальна. Кожна форма досягається за допомогою різних видів роботи. Так, для учнів усіх вікових груп можна провести таку масову позакласну роботу, як заняття загальношкільного хору, святкові ранки і вечори, олімпіади, культпоходи, масові ігри, розваги, змагання, прибирання території школи («День прибирання», «Свято чистоти»). Групова форма роботи включає в себе роботу гуртків, секцій, художньої самодіяльності, лялькових театрів тощо. Заняття студій, гуртків, команд, секцій проводяться у груповій формі. Для вибору тих чи інших видів діяльності ставлять певні вимоги: цікавість, результативність, відповідальність змісту позакласної роботи. Виокремити завдання і зміст виховної роботи в позанавчальний час.

Питання для підготовки

1. Позакласна виховна робота, її сутність.

2.Спрямованість позакласної виховної роботи в спеціальній та інклюзивній школі.

3.Форми і види позакласної діяльності учнів, їх методика.

4. Завдання і зміст виховної роботи в позанавчальний час.

Література: [1-15]

Питання для обговорення

1.Організація й методика виховної роботи в позаурочний час у спеціальній та інклюзивній школі.

2.Цілі корекційного завдання позакласної діяльності учнів (масові, групові, індивідуальні)

3.Організація позакласної роботи в молодших класах спеціальної та інклюзивної школи.

4.Форми організації позакласної діяльності учнів спеціальної та інклюзивної школи.

5.Режим дня, його особливості для нормального розвитку дітей з тяжкими порушеннями мовлення.

6.Методика організації роботи гуртків в спеціальній та інклюзивній школі, її корекційна спрямованість.

7.Методика роботи спортивних секцій у спеціальній та інклюзивній школі.

8.Методика роботи художньої самодіяльності і дитячих театрів.

9.Методика проведення екскурсії в спеціальній та інклюзивній школі (молодші і старші класи).

10.Урахування фізіологічних, вікових і генетичних особливостей, структури порушення учнів при визначенні мовленнєвих навантажень в позаурочний час.

11.Порівняльна характеристика виховної роботи в загальноосвітніх та спеціальних школах.

Завдання для самостійної роботи:

1. Вивчення планів позакласної роботи вихователя.

2. Розробка плану-конспекту позакласного заходу (за вибором).

3. Проведення позакласного заходу. Аналіз і оцінка ефективності проведеної виховної роботи.

4. Представити порівняльну характеристику позакласної виховної роботи в загальноосвітніх та спеціальних школах у таблиці:

Класи	Позакласна виховна робота в загальноосвітній школі	Позакласна виховна робота в спеціальній та інклюзивній школі
Молодші		
Старші		

5. Розробити план роботи гуртка для учнів з тяжкими порушеннями мовлення молодших класів.

6. Розробити план-конспект проведення екскурсії з учнями з тяжкими порушеннями мовлення старших класів.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 10

Тема: Корекційно-виховне значення самопідготовки у спеціальній та інклюзивній школі

Мета: закріпити уявлення здобувачів про навчально-виховну діяльність учнів; ознайомити з методикою організації самопідготовки в класі; навчити проводити аналіз самостійної діяльності учнів, вміти розрізняти форми самопідготовки.

Методичні вказівки: При опрацюванні даної теми розкрити поняття самопідготовки та його значення в організації навчально-виховної діяльності з учнями спеціальної та інклюзивної школи. Звернути увагу, що під час самопідготовки вихователь спеціальної та інклюзивної школи привчає дітей правильно працювати з підручником, планувати власну пізнавальну діяльність, його робота спрямована на саморегуляцію видів пізнавальної діяльності, мобілізацію зусиль для придбання нових знань, формування вмінь та навичок практичного застосування раніше засвоєних знань. Під час самопідготовки вихователь підвищує рівень вихованості дітей, привчає до самоконтролю, розвиває відповідальне ставлення до праці, прагнення до товариської взаємодопомоги.

Запам'ятати, що корекційно-виховна спрямованість самопідготовки полягає у тому, щоб визначити шляхи формування самостійності дітей з ООП при виконанні домашніх завдань. Першочергове значення у вихованні навчально-пізнавальної самостійності у дітей має навчальний процес, коли в учнів формується уміння самостійно виконувати практичні завдання з кожного предмета. Вихователь вказує на послідовність виконання завдань, дає загальні методичні вказівки з окремих предметів, контролює працю усіх учнів, допомагає невстигаючим учням. Зверніть увагу, що підготовку домашнього завдання в спеціальній та інклюзивній школі треба починати в усіх класах разом. Цей час відводиться за режимом дня. Потрібно привчити дітей до того, що в цей час навчальна праця обов'язкова для всіх учнів. Також під час самопідготовки робити перерви для відпочинку дітей.

Знати особливості працездатності учнів спеціальної та інклюзивної школи з метою оптимального формування режиму самопідготовки.

Питання для підготовки

1. Організація навчально-виховної діяльності з учнями спеціальної та інклюзивної школи.

2. Вимоги до організації учнів щодо виконання домашніх завдань.

3. Структура самопідготовки.

4. Особливості працездатності учнів спеціальної та інклюзивної школи.

Література: [1-15]

Питання для обговорення

1. Особливості виконання домашніх завдань учнями під час самопідготовки.

2. Диференційований підхід до організації самопідготовки учнів спеціальної та інклюзивної школи. Тривалість самопідготовки.

3. Охарактеризуйте корекційно-виховне значення самопідготовки в спеціальній та інклюзивній школі.

4. Назвіть умови праці учнів з ООП під час самопідготовки.

5. Назвіть відомі фази зміни працездатності учнів.

6. Порівняйте динаміку працездатності учнів на уроці та під час самопідготовки.

7. Проаналізуйте самостійну роботу учнів під час самопідготовки (на базі практичних спостережень) за класом.

Завдання для самостійної роботи

1. Дати порівняльну характеристику форм організації самопідготовки учнів загальноосвітньої та спеціальної шкіл.

2. Представити доповідь на тему «Використання нетрадиційних засобів організації самопідготовки в спеціальній та інклюзивній школі».

3. Представити доповідь на тему «Участь батьків у виконанні домашніх завдань при спеціальних школах неінтернатного закладу».

ІНДИВІДУАЛЬНЕ НАУКОВО-ДОСЛІДНЕ ЗАВДАННЯ

Індивідуальне науково-дослідне завдання з дисципліни «Спеціальна методика виховання дітей з ООП» виконується упродовж семестру. Виконання його є обов'язковою умовою успішного вивчення курсу та отримання позитивної оцінки.

Метою виконання індивідуального завдання є застосування теоретичних знань дисципліни для розв'язання задач і вправ, розвиток навичок самостійної роботи, систематизація знань, поглиблене вивчення окремих питань. Індивідуальне завдання захищається під час семестру у години, виділені для індивідуальної роботи. При виконанні та оформленні індивідуального завдання здобувач може використовувати рекомендовану літературу, методичні вказівки, інтернет-ресурси. ІНДЗ оцінюється за 100-бальною шкалою. Виконання ІНДЗ є одним із обов'язкових складових модулів залікового кредиту.

На основі аналізу науково-методичної літератури, педагогічної преси підготувати реферати (наукові тези) за нижче вказаною тематикою.

Обсяг реферату – 8-10 сторінок тексту комп'ютерного набору. Робота має складатись з таких основних частин: титульна сторінка (на ній вказати кафедру, тему, прізвище здобувача, ім'я, рік); зміст, висновки, список використаних джерел (не менше 15 найменувань). До науково-дослідницького завдання підготувати презентацію

Завдання ІНДЗ з дисципліни «Спеціальна методика виховання дітей з ООП»:

1. На основі аналізу науково-методичної літератури, педагогічної преси підготувати реферати (наукові тези) за нижче вказаною тематикою:

1. Предмет та завдання методики виховання дітей з ООП в освітніх закладах України.

2. Зміст виховання у спеціальних закладах освіти.

3. Основні форми, принципи та методи виховання.

4. Види діяльності школярів, основні труднощі.

5. Родинно-сімейне виховання дітей з ООП,

6. Статеве (гендерне) виховання дітей з ООП
7. Екологічне виховання дітей з ООП
8. Правове виховання дітей з ООП
9. Превентивне виховання дітей з ООП
10. Патріотичне виховання дітей з ООП.
11. Громадянське виховання учнів спеціальної та інклюзивної школи.
12. Національне виховання дітей з ООП.
13. Використання народних традицій у виховній роботі.
14. Методика роботи школи з використанням народних традицій.
15. Розумове виховання учнів спеціальної та інклюзивної школи.
16. Фізичне виховання учнів спеціальної та інклюзивної школи.
17. Трудове виховання учнів спеціальної та інклюзивної школи.
18. Моральне виховання учнів спеціальної та інклюзивної школи.
19. Естетичне виховання учнів спеціальної та інклюзивної школи.
20. Музичне виховання учнів спеціальної та інклюзивної школи.
2. Підготувати план-конспект лекції та практичного заняття зі спеціальної методики виховання (за власним вибором) з презентацією.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

1. Опрацювання теоретичних основ лекційного матеріалу. 2. Підготовка до практичного заняття: пошук додаткових джерел інформації по темі практичного заняття в друкованому вигляді (монографії, науково-популярні видання, наукові та популярні статті) – в бібліотеках та в електронному вигляді – в мережі INTERNET та на електронних носіях (CD, DVD); розширення кола використовуваних джерел: використання науково популярних фільмів, телепередач, аудіо записів, художніх фільмів – з обов'язковим записом на електронні носії та анотуванням щодо змісту і можливостей використання; складання конспектів (з дотриманням правил конспектування та чіткими посиланнями на літературу), структурних схем по темі практичного заняття. 3. Опрацювання тих питань теми, що не висвітлювалися в лекціях та не опрацьовувалися на практичних заняттях: у формі детального конспекту першоджерела чи реферативного повідомлення, що містить аналіз ступеня висвітлення певного питання в підручниках та наукових дослідженнях. 4. Оформлення практичних досліджень заняття.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

1. Бужинецька К.Б. Важливі кроки: сучасні практики підтримки родин дітей з ООП в умовах криз: методичні рекомендації. – Київ: ІСПП імені Миколи Ярмаченка НАПН України, 2024. – 22 с..
2. Закон України «Про освіту». URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1060-12>
3. Квітка Н. О., Лапін А. В. Готовність педагогів до роботи з дітьми з ООП в умовах війни та повоєнний час: навч.-метод. посіб. Київ: Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України, 2025. 194 с.
4. Квітка Н.О., Лапін А.В. Організація інклюзивного навчання в закладах позашкільної освіти: методичні рекомендації. Київ: Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України 2023. 60 с.
5. Концепти та стратегії розбудови інклюзивної освіти у часи війни та повоєнний період : монографія / Колупаєва А. А., Таранченко О. М. ; – Київ, 2025. – 450 с.;
6. Паламар О. М., Топузов М. О., Кондратенко С. В. Сучасні технології супроводу дітей з порушеннями зору в кризових ситуаціях: методичні рекомендації [Електронне видання]. Київ: ІСПП імені Миколи Ярмаченка НАПН України, 2025. 59 с..
7. Прохоренко, Л.І., Бужинецька, К.Б., Бабяк, О.О., Баташева, Н.І. (2025) Інтеграція осіб з особливими потребами під час криз: психологічний та психотерапевтичний супровід. Монографія. Київ : Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України. 210 с.
8. Теорія і практика спеціальної педагогіки та психології: Збірник наукових праць: Вип. 12 / За ред. О. В. Чеботарьової, І. В. Гладченко. – К., 2024. – 264 с.
9. Ярмола Н.А., Квітка Н.О., Лапін А.В., Коваль-Бардаш Л.В. Організація інклюзивного освітнього середовища в закладах дошкільної освіти. Київ: Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України 2023. 156 с.

Додаткова

10. Діти з особливими освітніми потребами у загальноосвітньому просторі. Навчально-методичний посібник /авт.: Н. Ярмола, Л. Коваль-Бардаш, Н. Компанець, Н. Квітка, А. Лапін. К.: ІСПП імені Миколи Ярмаченка НАПН України, 2020. 208 с.
11. Компанець Н.М., Луценко І.В. Навчально-методичний посібник «Моделювання індивідуального розвитку дитини з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного ДНЗ». Київ , 2018. 66 с.
12. Пилипчук О.П., Скрипка І.М. Методика проведення фізкультурно-оздоровчих занять з елементами дзюдо для дітей з особливими освітніми потребами. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Випуск 1 (129) 2021. С. 83-87.

13. Середа І. В. Корекційно-виховна діяльність педагога у сучасних закладах освіти: монографія / Н.В. Савінова, І.В. Середа, Н.В. Стельмах. Миколаїв: Ліон, 2019. 190 с.
14. Технологізація навчально-корекційної та корекційно-виховної діяльності педагогів: монографія / Н.В. Савінова, М.І. Берегова, Д.М. Борулько та ін.; за ред. Н.В.Савінової. Миколаїв: Ліон, 2020. 200 с.
15. Шишлова І. О. Оздоровча фізична культура та спорт у підвищенні емоційного тону учасників процесу соціальної адаптації дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивної освіти. Збірник наукових праць. 2019.Харків: ХДАФК. 214–222.

Електронні ресурси

1. Електронна бібліотека НПУ імені М.П. Драгоманова. URL: www.npu.edu.ua (elib@npu.edu.ua)
2. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>
3. Освітній портал "Освіта.UA". URL: <http://osvita.ua>
4. Освітній портал "Освіта.UA": Середня освіта. Освіті технології. URL: <https://osvita.ua/school/method/1492/>
5. Програми з корекційно-розвиткової роботи для дітей із затримкою психічного розвитку URL: <https://imzo.gov.ua/osvita/zagalno-serednya-osvita/korektsiyni-programi/programi-z-korektsiyno-rozvitkovih-zanyat-dlya-ditey-iz-zatrimkoyu-psihichnogo-rozvitku/>
6. Сайт з інклюзивної освіти дітей з особливими потребами в Україні. URL: <https://mon.gov.ua/tag/inklyuzivne-navchannya?&tag=inklyuzivne-navchannya>
7. Сайт Всеукраїнського фонду «Крок за кроком». URL: www.ussf.kiev.ua
8. Сайт Інституту спеціальної педагогіки НАПН України. URL: www.ispukr.org.ua
9. Українська педагогіка. URL: <http://ukped.com> .

Спеціальна методика виховання дітей з ООП: методичні вказівки до практичних занять та самостійної роботи для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти освітньої програми «Освітні, педагогічні науки» (Інклюзивна освіта) галузі знань А Освіта спеціальності А1 «Освітні науки» денної та заочної форм навчання / уклад. Н.А. Савчук. Луцьк: ЛНТУ, 2026. 40 с.

Комп'ютерний набір
Редактор

Н. Савчук
Н. Савчук

Підписано до друку _____ 202_ р. Формат 60х84/16. Папір офс.
Гарн. Times New Roman. Ум. друк. арк. 3,25.
Тираж 50 прим.

Інформаційно-видавничий відділ
Луцького національного технічного університету
43018, м. Луцьк, вул. Львівська, 75
ЛНТУ